

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE İŞLETMELERİN ROLÜ

Esra NEMLİ

İ.Ü.S.B.F. İşletme Bölümü Araştırma Görevlisi

ABSTRACT

Sustainable development is the development that meets the needs of the present generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs. Sustainable development thus stresses the interdependence between economic growth and environmental quality. Due to increased consciousness of consumers about the environment, companies are faced with the challenge of integrating environmental considerations into their management systems. The companies which are successful in achieving this end will have competitive advantage over their rivals in the long run.

I-GİRİŞ

Sanayi Devriminden beri dünya nüfusunun, üretim ve tüketimin hızlı artışı, dünyanın geleceğini tehdit edecek biçimde çevrenin bozulmasına ve doğal kaynakların azalmasına yol açmıştır. Dünyanın global ekonomiyi tehdit eden bir çevre krizinin eşiğinde olduğu açıkça görülmektedir. Besin temini için gerekli orman, yeşil alan, balıkçılık ve tahıl alanları gibi ana biyolojik sistemler ve endüstri için gerekli olan hammadde çeşitleri dünyanın birçok yerinde kaybolmaktadır. Ucuz petrol ve ondan elde edilen bazı sentetik maddelerin temini eskiye oranla zorlaşmıştır. Çevre değerlerinin kapasitesinin gözönüne alınmaması ve gelişigüzel kullanılması, ileride kolay kolay altından kalkılamayacak daha başka ekonomik sıkıntılara da yol açabilecektir. Çevre sorunlarının ülkeler arasındaki sınırları tanımayan karakteri ve dünya ekonomisinin de gittikçe globalleşmesi, bu sorunların çözümünde uluslararası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Ekonomik sistemin korunması isteniyorsa, öncelikle ekonomiyi besleyen çevre değerlerini korumak gerekmektedir. Günümüzde artık, çevre ile kalkınma arasında sürdürülebilir bir denge kurulması gerektiği anlaşılmıştır.

1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından ortaya atılan **sürdürülebilir kalkınma** kavramı, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda ekonomik büyüme, çevre ile uyumlu olduğu sürece sürdürülebilir büyüme olacaktır. Sürdürülebilir kalkınma, çevre-

bilincinin hızla geliştiği, çevreyi korumakla ilgili amaçların uluslararası ve ulusal düzeylerde her geçen gün önem kazandığı bir ortamda, bugün artık işletmelerin gözardı edemeyeceği bir konu haline gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmak üzere çevreci yaklaşımlar benimsemek işletmelere uzun vadede stratejik rekabet avantajı kazandıracaktır. Bu makalede sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkışı ve işletmelerin bu amaca ulaşmak üzere neler yapabilecekleri neler kazanacakları incelenecektir.

II- ÇEVRE BİLİNCİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

A-Roma Klübü

1970'li yılların başlarında, yüzyılı aşkın süredir devam eden çevrenin korunması konusundaki bilinçlenmenin ilk sonuçları görülmeye başlandı. İtalyan bir iktisatçı ve yönetici olan Dr. Aurelio Peccei önderliğinde otuz kişiden oluşan iktisatçılar, sanayiciler, bilim adamları, eğitimciler ve ulusal ve uluslararası devlet görevlilerince 1968 yılında kurulan Roma Klübü, Massachusetts Institute of Technology tarafından oluşturulan bir araştırma grubundan, dünyadaki nüfus artışının, gıda üretimi artışının, kaynak tüketimi artışının ve çevre kirliliği artışının uzun dönemli sebepleri ve sonuçları hakkında, iki sene sürecek bir araştırma talep etti.

Bu araştırmanın sonuçları 1972 yılında "Limits to Growth" (Ekonomik Büyümenin Sınırları) adıyla bir kitap halinde yayınlandığında dünyada büyük yankı uyandırdı. Kitapta varılan sonuçlar özet olarak şöyleydi:[1]

1. Dünya nüfusunda, sanayileşmede, çevre kirlenmesinde, gıda üretiminde ve doğal kaynakların tüketiminde bugünkü (o dönemdeki) büyüme eğilimi devam edecek olursa, gezegenimizde ekonomik büyüme gelecek yüz yıl içinde sınıra dayanacaktır. Burada en muhtemel sonuç, gerek nüfusta, gerekse sınai kapasitede oldukça ani ve kontrol altına alınamayan bir düşüşün ortaya çıkmasıdır.

2. Bu büyüme eğilimini değiştirme ve gelecekte uzun süre devam edebilecek ekolojik ve ekonomik bir denge kurma olanağı vardır. Dünya çapında bir denge,

dünya yüzeyindeki her bireyin temel maddi ihtiyaçlarına doyumunu sağlayacak ve her bireyin beşeri potansiyelini geliştirmesi için eşit fırsata sahip olmasına olanak verecek biçimde tasarlanabilir.

3. İnsanlar, birinci sonuç yerine ikinci sonucu elde etmek için çaba harcamaya karar vermeleri halinde, ne kadar çabuk harekete geçerlerse, başarı şanslarını o ölçüde artıracaktırlar.

Dünyanın geleceği için önemli bir uyarı niteliği taşıyan bu araştırmanın yayınlanması, çevre bilincinin güçlenmesine yardımcı olmuştur.

B- Birleşmiş Milletlerin Çalışmaları

Yine 1972'de Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından Stockholm'de düzenlenen Dünya Çevre Sorunları Konferansı'nda ise çevrenin korunması gerektiğine ve ekonomik kalkınmanın çevre ile uyumlu olmasının zorunluluğuna işaret edilmiştir. Konferansda, çevrenin korunmasının hem insanlığın daha iyi bir yaşam sürmesini, hem de ekonomik gelişmenin devamlılığını sağlayacağı görüşü savunulmuştur.

Birleşmiş Milletler Örgütü, Stockholm Konferansı'nı takiben, sadece çevrenin korunması ile meşgul olacak Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nı (United Nations Environment Program-UNEP) kurmuştur. UNEP, çevre sorunlarının giderilmesi, çevre sağlığı şartlarının geliştirilmesi için gerekli olan yardım, eğitim ve araştırma çalışmalarını yapmakta, ve kendisine bağlı bulunan Çevre Fonu aracılığıyla çevrenin korunmasını amaçlayan çalışmaları desteklemektedir. UNEP'den başka, Birleşmiş Milletler sisteminde çevreyle ilgili sorunlar üzerinde çalışan diğer önemli uzmanlık organları arasında, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Deniz Örgütü (IMO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), Dünya Bankası (IBRD) ve Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Örgütü (HABITAT) sayılabilir. Bu örgütlerin temel amacı, Dünya üzerinde yaşayan bütün insanların, rahat, huzurlu ve sorunları çözümlenmiş bir ortamda hayatlarını devam ettirmelerini sağlayabilmektir.

Çevre alanındaki başka bir önemli gelişme ise Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources-IUCN), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Vahşi Hayatı Koruma Fonu (World Wildlife Fund-WWF) ile birlikte 1980 yılında Doğal Kaynakları Koruma Stratejisi'ni (World Conservation Strategy) yayınlamasıdır. Bu rapor acil insan ihtiyaçlarının karşılanması için ekonomik gelişmenin önemini kabul

etmekle beraber, bu amaca ulaşabilmek için doğanın ve doğal kaynakların korunmasının gerekliliğini de vurgulamaktadır.[2] Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği, bugün Dünyayı Koruma Birliği (World Conservation Union) adı altında faaliyetlerini sürdürmektedir.

C- Ortak Geleceğimiz Raporu

Birleşmiş Milletler organlarının yürütmekte olduğu çeşitli çalışmalar yanında, 1983 yılında Birleşmiş Milletler tarafından dönemin Norveç Başbakanı olan Gro Harlem BRUNDTLAND'ın başkanlığında kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission For Environment and Development - WCED), yeryüzündeki kritik çevre ve kalkınma sorunlarını değerlendirmek ve gelecek nesillerin yararlanacağı kaynakları tahrip etmeden sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlayabilmek için gerekli koşulları inceleyerek, 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" adlı raporu hazırladı.[3] Bu rapor, ekonomi ve ekolojinin beraber yürümesi zamanının geldiğine işaret etmekte ve uygulanmakta olan politikaların bir kısmının insanın dünya üzerindeki varlığını tehdit ettiğini, ancak hemen harekete geçmek koşuluyla bu sonucun değiştirilebileceğini vurgulamaktadır.

Ortak Geleceğimiz Raporunun ana fikri, çevre ve ekonomi ile ilgili sorunların birbirinden bağımsız olarak düşünülemeyeceği idi. Sınırsız ve kendi kendini sürekli yenileyen bir biyosferin varlığını temel alan ekonomik politikalar, ortaya çıkmış olan ekolojik sınırların farkına varmalıydılar. Rapor, dünya nüfusunun bütün ihtiyaçlarının doğal kaynakları koruyacak biçimde karşılanması için sürdürülebilir kalkınma stratejisini önermekteydi.

Ortak Geleceğimiz Raporunda sürdürülebilir kalkınma kavramı, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma olarak tanımlanmaktaydı. Büyüme, çevre ile uyumlu olduğu sürece sürdürülebilir olarak anlaşılmaktaydı.[4] Brundtland Raporu'nun tüm Dünya ülkeleri için öngördüğü kalkınma modeli, kalkınma ile doğa arasındaki dengeyi koruyan bir ekonomiyi ve doğayı tüketmeden kullanan uygulamalara dayanan, dolayısıyla uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik gelişmeyi savunur.[5]

Brundtland Raporu'nun önemli özelliklerinden bir tanesi de, yeryüzünde çevre ve gelecek endişesini paylaşan hemen bütün ilgili kişi ve kuruluşların görüşlerini biraraya getirebilmiş olmasıdır. [6] Yirmi bir üyeden meydana gelen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, değişik ülkelerde düzenlediği açık tartışma toplantılarında, çeşitli uzmanların, hükümet yetkililerinin, gönüllü kuruluşların, uluslararası

kuruluşların, gençlerin görüşlerini almış, raporun bütünlüğü içine girmeyen bu değişik görüşler, yayınlanan kitapta küçük çerçeveler halinde ayrıca belirtilmiştir. Bu geniş kapsamlı rapor, bütün insanlığın beklentilerinin, isteklerinin bir ifadesi olarak, dünyadaki düşünce sistemini, politikayı ve ekonomiyi etkilemeye başlamıştır.

Ortak Geleceğimiz raporu, politikacıların karşı karşıya oldukları sorunların, ulusal hükümetlerle uluslararası kuruluşlarda sürdürülebilir kalkınmanın promosyonunu başarabilmek için yapılabilecek reformların çeşitli yollarının bir özetidir; raporda nüfus kontrolü, enerji ve gıda üretimi, kentsel gelişme, silahlanma yarışı, okyanuslar ve uzay gibi global ortak mülklerin yönetimi gibi sorunlara değinilmektedir.[7]

D-Birleşmiş Milletler Dünya Çevre Ve Kalkınma Konferansı

Ortak Geleceğimiz Raporunun yayınlanmasını takiben, sürdürülebilir kalkınma konusundaki çalışmaların teşvikini ve devamını sağlamak üzere Nisan 1988'de Ortak Geleceğimiz Merkezi (The Centre for Our Common Future) kuruldu.[8] Bu merkezin toplanmasında önemli rol oynadığı, Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı -Dünya Zirvesi-, dünyanın ve insanlığın geleceğini tartışmak üzere 173 ülkenin liderlerini biraraya getirdi. Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da toplanan Dünya Zirvesi, tarih boyunca bağımsız milletleri en geniş ölçüde biraraya getiren toplantılardan biriydi. Liderlerin biraraya gelmesinin en önemli sebebi ise çevresel sorunların sınır tanımaması idi.[9] Toplantının amacı, iklim değişiklikleri, biyolojik çeşitlilik, ormansızlaşma, denizlerin korunması vb. acil sosyal ve ekonomik sorunlara karşı alınacak önlemler ve izlenecek politikalar hakkında bir uzlaşmaya varmaktır. Zirve sonucunda benimsenen çeşitli anlaşmalar yanında, taraflara mecburiyet getirmeyen 600 sayfalık, "Gündem 21" olarak adlandırılan bir rapor ve "Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Deklarasyonu" yayınlandı. Gündem 21 özetle, ekonomik büyümenin çevre kalitesini düşürmesine engel olmak için hükümetlerin ve iş dünyasının ne gibi önlemler alması gerektiğini açıklıyordu. Rio Deklarasyonu ise uzun vadeli ekonomik kalkınmanın ancak çevrenin korunması ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Deklarasyonun 27 ilkesinden bazıları şu şekilde özetlenebilir:[10]

1.Günümüzdeki kalkınma şu andaki ve gelecekteki nesillerin kalkınma ve çevre ihtiyaçlarına zarar vermemelidir.

2.Sürdürülebilir kalkınmayı başarmak için: çevre koruma anlayışı, kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olacaktır.

3.Ülkeler dünya ekosisteminin sağlığını ve bütünlüğünü korumak ve onarmak için işbirliği yapacaklardır.

4.Prensip olarak, kirleten kirletme bedelini ödemek zorunda olmalıdır.

Dünya Zirvesi sonunda Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (The United Nations Commission on Sustainable Development-CSD) oluşturuldu.[11] Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, çevre ve kalkınma ikilemine dengeli çözümler bulmak ve ulusal ve uluslararası düzeyde çevresel araçların geliştirilmesine yardımcı olacak bir forum oluşturmak amacıyla kurulmuştur.[12]

Çevre alanındaki en son önemli gelişme ise, Haziran 1997'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun özel bir oturumunun 1992'deki Dünya Zirvesi'nde alınan kararları ve Gündem 21'in uygulanması konusundaki gelişmeleri gözden geçirmek üzere Earth Summit+5 (Rio+5) adıyla toplanmasıdır. Bu toplantı sonucunda Gündem 21'in sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmada çok önemli olduğu bir kez daha vurgulanarak, üye ülkelerin 2002 yılında yapılacak olan gözden geçirme toplantısında bu hedefe doğru daha fazla ilerleme kaydetmiş olmaları istendi.

III- SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilir kalkınma, kalkınmaya ilişkin bütün ekonomik, finansal, ticari, tarımsal ve endüstriyel politikaların, büyümeyi ekonomik, sosyal ve politik araçlardan sürdürülebilir kılmak amacıyla uyumlaştırıldığı bir süreçtir. Yani, bugünkü tüketim harcamaları başkalarının ileride ödemek zorunda kalacağı borçlarla finanse edilmemelidir, bugünkü nüfus için gerekli sağlık ve eğitim yatırımları yapılmalıdır. Doğal kaynaklar da dünyanın taşıma ve üretme kapasitesini aşmayacak şekilde kullanılmalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma iş hayatı ve toplumun doğal çevre ile uyum içinde yaşamaya çabaladığı bir süreçtir. Toplumların ekonomik anlamda büyüme hırsları, yerini yaşam kalitesini artırma ve çevreyi koruma arzusuna bırakmaktadır. Dünyanın Durumu 1990 Raporunda Lester Brown, "ilerleme ilüzyonu"ndan bahsetmekte ve 21. yüzyılda tarihçilerin elde edilen ekonomik performansa şaşıracaklarını, fakat bunun çevresel sonuçlarına üzüleceklerini belirtmektedir. Geçen yüzyılda ekonomik trendler çevresel trendleri belirlemişti, gelecek yüzyılda çevresel trendler ekonomik trendleri belirleyecektir.[13]

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde tüketmeden kullanım fikri yatar. Ekoloğlara göre tüketmeden kullanımın temel kuralı, herhangi bir canlı doğal kaynaktan elde edilebilecek yıllık verimin, o doğal kaynağın yıllık artış oranını geçmemesidir.[14] Dünya

Bankası (World Bank) ekonomi uzmanı Herman DALY, kaynaklar açısından sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için üç basit kural ileri sürmektedir:

1. Yenilenebilir doğal kaynaklar (Renewable resources) için - toprak, su ormanlar, balıklar gibi -, sürdürülebilir kullanım oranı kaynakların yenilenme oranından fazla olmamalıdır. Örneğin belli bir dönemde tutulan balık miktarı, geriye kalan balık stokunun yenileyebileceğinden fazla olmamalıdır.

2. Yenilenemez doğal kaynaklar (Nonrenewable resources) için - fosil yakıtlar, mineraller, yeraltı suları gibi-, sürdürülebilir kullanım oranı, yenilenemez doğal kaynağın yerine kullanılacak olan yenilenebilir doğal kaynağın yenilenme oranından fazla olmamalıdır. Örneğin, bir petrol rezervinden elde edilen karın bir kısmı güneş enerjisiyle çalışan kolektörlere veya ağaç yetiştirmeye yatırılırsa, petrol rezervi tükendiği zaman onun yerine geçebilecek bir yenilenebilir doğal kaynak mevcut olur.

3. Kirleticiler (Pollutants) için, sürdürülebilir salınım (emission) oranı, kirleticinin yeniden kullanım, emilim (absorption) ya da diğer doğal yollarla çevre tarafından ortadan kaldırılma oranından fazla olmamalıdır. Örneğin, bir nehre veya göle akıtılan kanalizasyon suları, doğal ekosistemin absorbe edebileceğinden fazla olmamalıdır.[15]

Gerekli önlemler alınmadığı takdirde ekonomik gelişme, çevresel problemlerin artmasına sebep olmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin belirlenebilmesi için, ulusal ekonomileri besleyen doğal kaynakların ve ekosistemin daha iyi anlaşılması gereklidir. Çoğu ekonomik faaliyete önemli katkıda bulunan doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde de oldukça önemlidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde toprak, ormanlar, yeşil alanlar gibi doğal kaynaklar, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı engelleyecek derecede tahrip edilmektedir. Bu konuda biran önce gerekli tedbirlerin alınması, gerekli politika değişikliklerinin yapılması zorunludur.[16]

Sürdürülebilir kalkınmaya geçiş için ekonomide ve uluslararası ilişkilerde yapılması gereken değişiklikler oldukça köklüdür ve başarılması zordur. Çünkü bu değişiklikler ekonomi, enerji, taşımacılık, sanayi, şehirleşme gibi hem insanların yaşamlarını, hem de sanayilerin ve ulusların ekonomik çıkarlarını ve rekabet güçlerini yakından ilgilendiren konularda meydana gelecektir.

IV- SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE İŞLETMELER

A- Sürdürülebilir Kalkınma İş Bildirisi

1990 yılı ortalarında dönemin Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu Başkanı olan Maurice STRONG, İsveçli sanayici Stephan Schmidheiny'yi UNCED'in sanayi danışmanı olarak görevlendirdi. O dönemde hakim olan görüş, çevre kirliliğinin belli başlı sorumlusu sayılan sanayinin Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansının ortaya koyduğu çevre ile ilgili önlemleri desteklemek konusunda isteksiz olacağı idi. Fakat gelişmeler bunun aksi yönünde oldu.

Schmidheiny, 5 kıtadan ve 26 ülkeden 48 genel müdürü kapsayan Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'ni (Business Council For Sustainable Development) oluşturdu. Konseyin amacı, Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da yapılacak Dünya Zirvesine sunulmak üzere çevre ve kalkınma hakkında ortak bir görüş belirlemektir. Konseyin çalışmaları daha sonra bir kitap halinde yayınlandı. (Changing Course: A Global Business Perspective On Development and the Environment, MIT Press,1992.) Bu kitaptan ortaya çıkan ana tema, iş dünyasının çevre ile ilgili duyarlılığının artmakta olduğu, sürdürülebilir kalkınmaya giden yolda rol almaya istekli olduklarıdır.[17] Ayrıca kitapta gerekli değişimlerin nasıl başarılacağına da yer verilmektedir. Kitap aynı zamanda dünyanın dört bir yanındaki sanayicileri mevcut durumu korumaya çalışmak yerine, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamak üzere biraraya gelmeye çağırılmaktadır.

Bu konudaki bir başka olumlu gelişme ise, Uluslararası Ticaret Odası'nın (International Chamber of Commerce) 1992 yılında yayınlamış olduğu Sürdürülebilir Kalkınma İş Bildirisi'ne (Business Charter for Sustainable Development) dünya çapında 1200'den fazla şirketin imza atmış olmasıdır. Bu bildiri, sürdürülebilir bir iş dünyasına erişmek için neler yapılması gerektiğini açıklayan on altı bölümden oluşmaktadır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İŞ BİLDİRİSİ [18]

1. Şirket Önceliği

Çevre yönetimini en önemli şirket önceliklerinden biri ve sürdürülebilir kalkınmanın temeli olarak görmek; faaliyetlerin çevre dostu biçimde yürütülmesi için gerekli politika ve programları geliştirmek.

2. Bütünsel Yönetim

Bu politika ve programları bütün yönetim

fonksiyonlarına ve alt birimlere entegre etmek.
3. İyileştirme Süreci
Yasal düzenlemeleri başlangıç noktası olarak ele alıp, teknolojik gelişmeleri, bilimsel bilgi birikimini, müşteri ihtiyaçlarını ve toplumsal beklentileri gözönünde bulundurarak politikaları, programları ve çevresel performansı iyileştirmeye devam etmek; aynı çevre kriterlerini uluslararası alanda da kullanmak.
4. Çalışanların Eğitimi
Çalışanları faaliyetlerini çevreye duyarlı biçimde sürdürmeleri için eğitmek ve motive etmek.
5. Ön Değerleme
Herhangi yeni bir projeye başlarken veya herhangi bir fabrikayı kapatırken ortaya çıkabilecek çevresel etkileri önceden değerlendirmek.
6. Ürünler ve Hizmetler
Çevreye zararlı etkisi olmayan, güvenli biçimde kullanılabilen, enerji tüketimi düşük olan, yeniden kullanılabilen ya da dönüştürülebilir ürün ve hizmetler üretmek.
7. Müşteri Eğitimi
Gerekli görülen durumlarda müşterileri, dağıtıcıları ve toplumu, piyasaya sunulan ürünlerin güvenli kullanımı, sevkiyatı, depolanması ve atılması konularında bilgilendirmek; hizmetler için de benzer kurallar uygulamak.
8. Üretim faaliyetleri
Fabrikaları ve faaliyetleri enerji ve malzemelerin verimli kullanımı, yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımı, çevreye zararlı etkilerin ve atıkların minimize edilmesi prensiplerini gözönünde bulundurarak tasarlamak ve çalıştırmak.
9. Araştırma
Şirketle ilgili hammaddelerin, ürünlerin, süreçlerin, emisyonların ve atıkların çevreye etkileri ve bu etkilerin minimize edilmesi konusunda araştırma yapmak veya yapılmakta olan araştırmaları desteklemek.
10. Proaktif Yaklaşım
Ürün ve hizmetlerin üretim ve pazarlama faaliyetlerini bilimsel ve teknik bilgi birikimiyle tutarlı biçimde değiştirmek; geri dönüşü olmayan

çevresel etkileri önlemek.
11. Tedarikçiler ve Birlikte Çalışılan Firmalar
Bu prensiplerin şirketin birlikte çalıştığı veya işbirliği yaptığı firmalar tarafından benimsenmesini sağlamak; onların uygulamalarının şirketinkilerle tutarlı hale gelmesi için çalışmak; aynı şekilde tedarikçilerin de bu prensipleri benimsemesini teşvik etmek.
12. Acil Durumlara Hazırlıklı Olma
Çevreye ciddi zararların verilebileceği riskli durumlarda, zararın sınırlanması etkileri gözönünde bulundurularak, yetkili birimlerle ve çevre halkıyla ilişki kurarak acil durum planları geliştirmek.
13. Teknoloji Transferi
Çevre dostu teknolojilerin ve yönetim metodlarının endüstriye yayılmasına katkıda bulunmak.
14. Ortak Faydaya Katkıda Bulunmak
Çevre koruma bilincini artıracak kamu politikalarının, firma, hükümet ve hükümetlerarası düzeylerde programların ve eğitim çalışmalarının geliştirilmesine katkıda bulunmak.
15. Endişelerin Dile Getirilmesine Açık Olmak
Çalışanlarla ve toplumla açık iletişim kurmak; faaliyetlerin, ürünlerin, atıkların potansiyel zararlarına ve etkilerine ilişkin kaygıları önceden tahmin etmek ve cevaplandırmak.
16. Uygunluk ve Denetim
Çevresel performansı ölçmek; düzenli çevre denetimleri gerçekleştirmek; bu prensiplere, yasal düzenlemelere ve şirketin düzenlemelerine uygunluğu değerlendirmek; Yönetim Kurulu'na, pay sahiplerine, çalışanlara ve topluma düzenli olarak bilgi vermek.

B- Sürdürülebilir Kalkınmanın Öğeleri

İşletmeler bazında sürdürülebilir kalkınma birbiriyle yakından ilişkili üç parçadan oluşmaktadır. İşletme faaliyetlerinin gerçekten sürdürülebilir bir yaklaşım içinde yürütülebilmesi için sanayi bu üç unsuru da dikkate almalıdır: [19]

1. Çevre: Çevre serbest bir mal olarak değil, ekonominin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Çevre değerlerinin korunması, yenilenemeyen doğal kaynakların minimum ölçüde kullanımı ve kirleticilerin

minimum emisyonu demektir. Ekosistem bitki ve hayvan türlerinin kaybını önleyecek şekilde korunmalıdır.

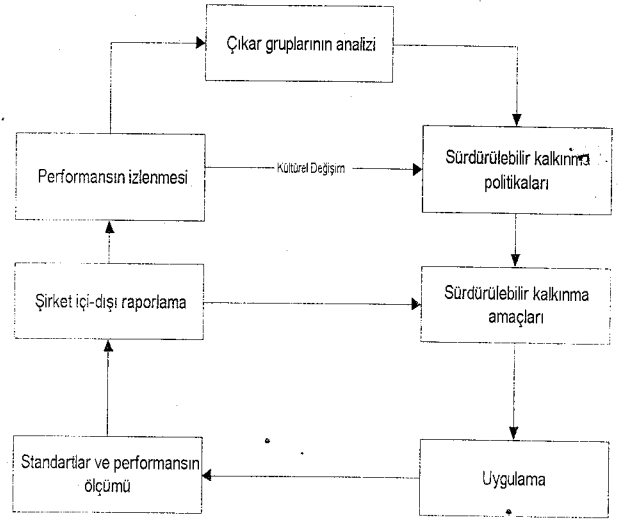
2.Eşitlik: Dünyanın karşı karşıya bulunduğu en büyük tehditlerden biri, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerle aynı standartları yakalamak için büyümek istemesidir. Bu amacın çevreye önemli ölçüde zarar vereceği açıktır. Dolayısıyla eşitliğe daha fazla önem verilmeli ve gelişmekte olan ülkelerdeki fakirlik sorunu ele alınmalıdır. Gelişmekte olan toplumların korunması, ve onların doğal kaynaklarının dikkatli tüketilmesi gereklidir.

3.Geleceğe Dönük Olma: Sürdürülebilir kalkınma, toplumun, işletmelerin ve bireylerin şu anda kullandıkları zaman perspektifinden farklı bir perspektife sahip olmalarını gerektirir. İşletmeler genellikle rekabetçi baskılar altında kısa vadeli kazançlar için çalışırken, uzun vadeli çevre koruma amaçları ihmal edilmektedir. Uzun dönemli, gelecek nesilleri de kapsayan çözümler için uzun vadeli düşünmeye gerek vardır.

C- Sürdürülebilir Kalkınma İçin Gerekli Yönetim Sistemi

Aşağıdaki şekilde bir işletmenin sürdürülebilir kalkınma prensiplerine göre oluşturması gereken yönetim sistemi görülmektedir. Çıkar sahiplerinin(stakeholders) talepleri sürdürülebilir kalkınma politika ve amaçlarını destekleyecek/besleyecek şekilde analiz edilmelidir. İşletme bu amaçlara ulaşmak üzere faaliyette bulunurken gerekli standartları belirlemeli ve performansını ölçmelidir. Bu ölçümlerin işletme içine ve dışına rapor edilmesi ve performansın sürekli izlenmesiyle çevrim başa dönmüş olur. Sürdürülebilir kalkınma politika ve amaçlarının geliştirilmesi aşaması tekrar ele alınır, böylelikle şirket gittikçe sürdürülebilir kalkınma hedefine yaklaşacaktır. Bu sürecin merkezinde gerekli değerlerin işletmede yerleşmesini sağlayacak bir kültür değişimi programı yer almalıdır.

Stikker, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedefine katkıda bulunmak üzere neler yapabileceklerini on noktada özetlemiştir.[20] Bunlar arasında çevresel problemlerin tepe yönetimin sorumluluğunda olması, çevreyle ilgili pozisyonların komuta yetkisine sahip olması, sistem yaklaşımının benimsenmesi, yenilenemeyen doğal kaynakların kullanımının azaltılması, atıkların ortadan kaldırılması, çevresel performansın izlenmesi ve şirketin ekolojik prensipleri hakkında şirket içi ve dışı iletişim süreçlerinin oluşturulması sayılabilir.

KAYNAK: Richard WELFORD, 1996, s.246.

D-Sürdürülebilir Kalkınma Hedefine Ulaşmak Üzere Çalışmanın İşletmelere Sağlayacağı Avantajlar

İşletmeler geçmişte artan yasal düzenlemeler dolayısıyla çevre dostu yaklaşımlar benimsemekteydiler. Bugün ise çevre dostu olmanın -yeşil olmanın- kendilerine rekabet avantajı sağlayacağını farkına varmaktadırlar. Shrivastava, yeşil olmanın işletmelere sağlayacağı avantajları şu şekilde özetlemiştir:[21]

1. Ekolojik açıdan verimliliğin sağlanması üretim maliyetlerini azaltacaktır. Atıkları azaltmak, enerji tasarrufu, malzemelerin yeniden kullanımı ile şirketler maliyetleri önemli ölçüde azaltabilirler.

2. Çevreye sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda yaklaşmak bugün artık işletmelere rekabet avantajı sağlar hale gelmiştir. Gittikçe artan sayıda tüketici, çevre dostu ürünleri, paketlemeyi ve yönetim tarzlarını talep etmektedir. Bu yeşil tüketiciler çevreye bilinçli yaklaşan, hakettiği önemi veren firmaları tercih etmektedirler.

3. İşletmeler kendilerine özgü ve taklit edilmesi zor çevre stratejileri geliştirdikleri ölçüde endüstrilerinde lider haline geleceklerdir.

4. Çevre dostu olmak bir şirketin halkla ilişkileri ve imajı bakımından da önemlidir. İşletme piyasada sosyal sorumluluğu ön planda tutan bir firma olarak tanınacaktır.

5. Çevreye bilinçli yaklaşım, kaynakların tüketimi, enerji maliyetlerindeki dalgalanmalar, kirlilik ve atık yönetimi gibi konulardaki uzun vadeli riskleri azaltma imkanı sağlar.

6.Şirketlerin çevresel performanslarının artması, hem ekosistemin, hem de şirketin faaliyette bulunduğu toplumun yararınadır. Endüstriyel kirlilikten kaynaklanan sağlık sorunlarına yapılan harcamalar böylelikle azaltılabilir.

7.Çevre dostu olmak şirketlerin yasal düzenlemelerin önünde gitmesine yardımcı olur. Bu stratejiler şirketlerin yasalara karşı daha güvencede olmasını sağlar.

Özetle, çevresel performanslarını iyileştiren işletmeler, bundan önemli yararlar sağlayacaklardır. Bu rekabet avantajından yararlanabilmek için işletmeler çevresel performanslarını iyileştirecek yönetim stratejileri geliştirmelidirler. Çevre boyutunu firmanın karar alma süreçlerine entegre ederek yöneticiler, maliyetleri azaltıp tüketicilerin bilinçlenmesinden kaynaklanan piyasadaki çevre dostu ürünlere olan talepten yararlanabilirler. Bununla birlikte, çevre dostu olmak, görünür seviyedeki önlemlerin/stratejilerin gerisinde düşünce tarzlarında temelden bir değişim gerektirmektedir. Bu da ancak yeşil işletmecilik anlayışını benimseyerek mümkün olacaktır.

E-Yeşil İşletmecilik

Yeşil işletmecilik, şirketin mevcut faaliyetlerinde ve stratejilerinde küçük değişiklikler yapmanın çok ötesinde, iş yapma biçimlerinde radikal bir değişim demektir.[22] Bu ise, şirketteki genel müdürden en alt kademede çalışanlara kadar herkesin karar verme ve iş yapma biçimini değiştirmesini gerektirir. Çevresel açıdan iyileştirilmiş ürün ve hizmetler geliştirmek kafa yapılarında ve faaliyetlerin her yönünde bir değişim gerektirir. Bu değişimin sonucu olarak, şirketteki herkes -genel müdürden fabrikalarda çalışanlara kadar- karar verme biçimini değiştirmek zorunda kalacaktır. Düşünce tarzındaki bu değişimin kanıtları halen görülmektedir. Bu kanıtlar; tepe yöneticilerin çevrecilerle düzenli olarak yaptıkları toplantılardan, çevreye verilen zararı sadece azaltmakla kalmayıp tamamen ortadan kaldıran yeni mamullerin üretimine kadar uzanmaktadır.

Bu değişimin gerisindeki temel kavram sürdürülebilir kalkınmadır. Vizyon sahibi yeşil şirket liderleri, sürdürülebilir kalkınmayı geleceğin ekonomik gerçeği olarak görürler. Ekonomik büyümenin ve çevre sağlığının uyumlaştırılmaz olduğuna ve gezegenin kullanılmak ve kirletilmek üzere sonsuz bir kaynak olduğuna inanmazlar; bunun yerine dünyamızın korunması ve yönetilmesi gereken çok değerli bir varlık olduğuna inanırlar. "Şirket bilançosunun doğanın bilançosundan ayrı tutulamayacağını" farketmişlerdir. Daha az kaynaktan daha fazla sonuç elde etmeye duyulan ihtiyacı görmüşlerdir. Yeşil yenilikleri pazara taşımak için mümkün olduğu kadar hızlı çalışmaktadırlar. bunun

yanında çocuklarına daha iyi bir dünya bırakma sorumluluğunu da hissetmektedirler.

Bütün bunlar kısa dönemde işletmeler için ne anlama gelmektedir? Stratejik planlama, ürün geliştirme, paketlenme, şirket imajı oluşturma gibi bütün konular sürekli olarak revize edilecektir. Genel müdürler çevresel sorunlar konusunda daha rahat olmak ve çevreci örgütlerle düzenli olarak ilişki kurmak zorunda kalacaklardır. Çevre bilincinin artması yeni nesillerin gezegenimizdeki çevre krizine oldukça duyarlı olacağını garantilemektedir. Yeni nesiller içinde sürdürülebilir kalkınma taraftarı pek çok kişi olacaktır.

V-SONUÇ

Dünyanın pekçok ülkesinde ortak olan çevre sorunlarının temelinde ekonomi ve ekoloji arasındaki dengesizlik yatmaktadır. İnsanlığı bir yandan hızla gelişen bilim, teknoloji ve sanayi ile doğaya hakim olup ekonomik açıdan yaşam düzeyini yükseltirken, diğer yandan da doğayı yoketmektedir. Dolayısıyla Dünyamızda gözle görülür bir çevre kirliliği ve doğal kaynak azalması sözkonusudur. Ancak bu durum hiçbir zaman çevre ile ekonomik büyüme arasında tercih yapma zorunluluğu yaratmamalıdır. Çünkü çevre sorunlarının varlığı ekonomik büyümeyi durdurmak ya da yavaşlatmak için neden değildir. Çevre ile ekonomik büyüme arasında bir denge kurulması şarttır.

Bu dengenin kurulabilmesi için ileri sürülen sürdürülebilir kalkınma kavramı, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporu ile gündeme gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımla, doğal kaynaklar verimli kullanılarak, atıklar azaltılarak, kaynakların tekrar kullanımı sağlanarak gelecekteki gelişmenin ihtiyaçlarına cevap verilecek ve çevrenin sürekli şekilde korunması sağlanacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma konusunda işletmeler düşen çok önemli görevler vardır. İşletmeler bugün artık çevresel etkilerini gözardı edemeyecek durumdadırlar. Yasal düzenlemelerin eksik olduğu durumlarda bile, işletmeler çevreye karşı duyarlı olmanın sadece sosyal sorumluluğun bir parçası olmakla kalmadığını, tüketicilerin çevreye duyarlılığı arttıkça çevre dostu olmanın işletmeye uzun vadede kazanç sağlayacağını farkına varmaktadırlar.

Sürdürülebilir kalkınma amacına erişebilmek uluslar arasında ekonomik ve ekolojik politikalar bakımından işbirliğini gerektirmektedir. Çeşitli ulusal ve

uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla bu işbirliğini sağlamak ve Dünyamızın geleceğini güvence altına almak, hepimize düşen bir görevdir. Unutmayalım ki, **“Dünya bize dedelerimizden kalan bir miras değil, torunlarımıza bırakacağımız bir emanettir.”**

KAYNAKLAR

- 1- Donella H.MEADOWS ve diğerleri, Ekonomik Büyümenin Sınırları, Çev: K.TOSUN ve diğerleri, İstanbul: İ.Ü.İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını, 1978, s.10-11.
- 2- Martin W.HOLDGATE, “Pathways to Sustainability”, Environment, Vol 37, Issue 9, November 1995, s.19.
- 3- Orhan USLU, “Sanayileşme ve Kentleşmenin Getirdiği Çevre Sorunları”, Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı, Ankara: TÇSV Yayını, 1991, s.20.
- 4- Mahir FİSUNOĞLU, “Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi”, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Ankara: TÇSV Yayını, 1990, s.39.
- 5- Mine KIŞLALIOĞLU ve Fikret BERKES, Çevre ve Ekoloji, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990, s.238.
- 6- Engin URAL, “Çevre Alanında Uluslararası Gelişmeler”, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Ankara: TÇSV Yayını, 1990, s.221.
- 7- Richard G.LIPSEY ve diğerleri, İktisat 2, Çev:A.ÇAKMAK, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1990, s.356.
- 8- Linda STARKE, Signs of Hope: Working Towards Our Common Future, Oxford: Oxford University Press, 1990, s.175.
- 9- Paul HAWKEN ve William McDONOUGH, “Seven Steps to Doing Good Business”, Inc., Nov 1993, Vol 15, Issue 11, s.82.
- 10- Michael KEATING, Değişimin Gündemi, Ankara: UNEP Türkiye Komitesi Yayını, s. 14-15.
- 11- Langdon WINNER, “The Road From Rio: An Interview With Gro Harlem BRUNDTLAND”, Technology Review, April 1993, Vol. 96, Issue 3, s.63.
- 12- Chris MENSAH, “The United Nations Commission on Sustainable Development”, Greening International Institutions, editor: Jacob WERKSMAN, London: Earthscan Publications Ltd., 1996, s.21.
- 13- Gary GAPPERT, “The Future of Urban Environments: Implications For The Business Community”, Business Horizons, Nov-Dec 1993, Vol 36, Issue 6, s.72.
- 14- Canan MADRAN, “Doğayı Tahrip Etmeden Sürdürülebilir Kalkınma Modelinin Benimsenmesinin Devlete, Tüketicilere ve Sanayicilere Getireceği Görev ve Sorumluluklar”, Ekonomik Büyüme ve Çevre Koruması, İstanbul: YASED Yayını, 1991, s.140.
- 15- Donella H. MEADOWS, Dennis L.MEADOWS ve Jorgen RANDERS, Beyond The Limits: Confronting Global Collapse. Envisioning A Sustainable Future, Vermont: Chelsea Green Publishing Company, 1992, s.46.
- 16- World Bank, Environmental Management and Economic Development, Editors: G.SCHRAMM ve J.J.WARFORD, London: The John Hopkins University Press, 1989, s.57.
- 17- Bruce SMART, “A Green Manifesto From Big Business”, Technology Review, Feb-Mar 1993, Vol 96, Issue 2, s.69.
- 18- Richard WELFORD, Corporate Environmental Management: Systems and Strategies, London: Earthscan Publications, 1996, s.110-111.
- 19- Richard WELFORD, Cases In Environmental Management and Business Strategy, London: Pitman Publishing, 1994, s.5.
- 20- Richard WELFORD, 1996, s.28.
- 21- Paul SHRIVASTAVA, “The Role of Corporations in Achieving Ecological Sustainability”, Academy of Management Review, Vol 20, No:4, 1995, s.955.
- 22- Patrick CARSON ve Julia MOULDEN, Green is Gold: Business Talking to Business About the Environmental Revolution, Toronto: Harper Business, 1991, s.175.